

Diarienummer: DO 2025/9392

u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se.

Yttrande över promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga

Inledande synpunkter

Diskrimineringsombudsmannen (DO) vill inledningsvis erinra om de synpunkter och ställningstaganden som lämnats i DO:s yttrande som rör frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare samt förslag på sänkt straffbarhetsålder.¹ I yttrandena avstyrkte DO bland annat förslaget om sänkt straffbarhetsålder. För det fall förslagen i dessa utredningar går vidare till lagstiftning, och det därmed blir aktuellt för Kriminalvården att bedriva skolverksamhet, har DO följande synpunkter på förslagen i promemorian.

Behovet av att tydliggöra diskrimineringslagens bestämmelser

DO anser att det utgör en brist att diskrimineringslagens bestämmelser och DO:s tillsynsuppdrag över bland annat utbildningsanordnare inte redovisas närmare i promemorian. Diskriminering är förbjuden inom skolväsendet, och utbildningsanordnaren har ett ansvar för att säkerställa att barn, elever och studenter inte utsätts för diskriminering. Utbildningsanordnare är därutöver skyldiga att bedriva ett förebyggande arbete för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter genom så kallade aktiva åtgärder. Bestämmelser om aktiva åtgärder regleras i diskrimineringslagen och omfattar även ett ansvar att förebygga och förhindra trakasserier och sexuella trakasserier.

Många barn och unga som begår brott har en funktionsnedsättning. DO vill uppmärksamma att diskriminering i form av bristande tillgänglighet är förbjudet enligt diskrimineringslagen. Bristande tillgänglighet innebär att ett barn, en elev eller en studerande med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en utbildningsanordnare inte genomför så kallade

¹ DO 2025. Yttrande över Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11), diarienummer DO 2025/1206.
DO (2025) Yttrande Utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott, diarienummer DO 2025/6913. DO, 2023. Yttrande över En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44), diarienummer DO 2023/5074.

skäliga tillgänglighetsåtgärder för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning.

Inom en låst miljö såsom på Kriminalvårdens anstalter är det av särskilt stor vikt att diskrimineringslagens bestämmelser blir kända för eleverna. Det är därför avgörande att Kriminalvården informerar de elever som deltar i utbildningsverksamheten om deras rätt att inte diskrimineras och möjligheten att anmäla diskriminering till DO. Kriminalvården behöver även säkerställa att eleverna på ett säkert sätt kan göra en anmälan till DO, ifall det blir aktuellt.

7.3 Bestämmelser om utbildning för barn och unga intagna i kriminalvårdsanstalt ska föras in i en ny förordning

DO avstyrker förslaget i promemorian om ett nytt undantag från bestämmelserna om vilka lärare Kriminalvården får använda i undervisningen. Förslaget innebär att Kriminalvården under vissa omständigheter och i vissa ämnen ges möjlighet att använda en lärare som inte är behörig i det ämne som läraren undervisar i. Undantaget ska enligt förslaget vara tillämpligt om det inte går att använda en legitimerad och behörig lärare utan att det innebär organisatoriska svårigheter för Kriminalvården (kap 7.3.3). Förslaget riskerar enligt DO att skapa sämre förutsättningar för elever inom Kriminalvården att tillgodogöra sig utbildningen än för elever inom andra delar av utbildningsväsendet.

DO vill understryka att rätten till utbildning gäller var och en, och att rättigheten ska tillförsäkras varje barn utan åtskillnad av något slag. Enligt artikel 28 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska varje barn garanteras tillgång till utbildning, och i enlighet med artikel 2 ska denna rättighet tillförsäkras alla barn utan någon form av åtskillnad eller diskriminering.² Staten har därmed en skyldighet att säkerställa att varje barn, oavsett bakgrund eller omständigheter, faktiskt kan åtnjuta sin rätt till utbildning. DO menar att elever inom Kriminalvårdens skolverksamhet bör erbjudas en undervisning som så långt som möjligt motsvarar den i grundskolan, anpassade grundskolan eller specialskolan. Om regeringen ändå går vidare med det föreslagna undantaget anser DO att det i förarbetena till bestämmelsen bör klargöras att Kriminalvården ska tillämpa

² Enligt artikel 2 ska konventionsstaterna respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.

undantaget restriktivt för att inte urholka principen om en likvärdig skola för alla.

DO är även kritisk till förslaget om möjligheten till fjärrundervisning under vissa omständigheter (kap. 7.3.4) samt till möjligheten till distansundervisning för elever på gymnasiet (kap. 7.3.5). DO har förståelse för att vissa anpassningar kan vara nödvändiga för att säkerställa att elever får tillgång till undervisning, men ser samtidigt en risk för att förslagen leder till sämre förutsättningar för elever inom Kriminalvården att tillgodogöra sig undervisningen jämfört med elever i övriga delar av utbildningsväsendet.

En stor andel av de barn som tidigare dömts till sluten ungdomsvård och som numera kommer att avtjäna sitt straff inom Kriminalvården har en eller flera funktionsnedsättningar.³ Dessutom har ungdomarna ofta erfarenhet av skolmisslyckanden och skolavbrott. Det är därför av högsta vikt att eleverna inom Kriminalvården inte ges sämre möjligheter än andra elever att tillgodogöra sig utbildningen. Snarare kan olika former av anpassningar behövas för att öka möjligheterna för eleverna att kunna tillgodogöra sig utbildningen.

7.3.6 Hur utbildningen för skolpliktiga elever ska utformas

DO avstyrker förslaget att ämnet modersmål inte ska behöva erbjudas de elever som avtjänar sitt straff inom Kriminalvården. Forskning visar att förstaspråket har stor betydelse för utvecklingen av ett barns identitet, begreppsutveckling och språk. Goda kunskaper i modersmålet ger även bättre förutsättningar att lära sig svenska och andra skolämnen.⁴ DO menar att elever inom Kriminalvårdens skolverksamhet bör erbjudas en undervisning som så långt som möjligt motsvarar den i grundskolan, anpassade grundskolan eller specialskolan. För att elever med ett annat modersmål än svenska ska få lika rättigheter och möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen är det viktigt att de erbjuds modersmål på samma villkor som andra elever inom utbildningsväsendet.

DO tillstyrker förslaget att modersmål ska erbjudas elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna i Sverige. Sveriges åtaganden i enlighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

³ Statens institutionsstyrelse, 2025. Psykiatriska vårdbehov bland barn och ungdomar inom SiS. Institutionsvård i fokus, nr 2. 2025.

⁴ Institutet för språk och folkminnen: <https://www.isof.se/flersprakighet/lar-dig-mer-om-flersprakighet/modersmalsundervisning>

(ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan) innebär att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och att barns användning av det egna minoritetsspråket särskilt ska främjas. Den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk.⁵

Alltför kort remisstid

DO anser att remisstiden för att yttra sig över promemorian har varit för kort. När remissinstanser inte ges acceptabla förutsättningar att analysera alla aspekter av förslagen ordentligt riskerar detta att få negativa konsekvenser för lagstiftningens kvalitet och i förlängningen rättssäkerheten vid dess tillämpning.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av experten Janna Törneman. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, strategiska rådgivaren Anna Eriksson och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius

⁵ Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk. Åtagandena i ramkonventionen och språkstadgan genomförs i svensk rätt i huvudsak genom lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt bestämmelser i språklagen (2009:600) och skollagen (2010:800).